

ניגוד עניינים, משוא פנים והפרת אמונים

מאת עו"ד, ד"ר ישראל שמעוני

מצב של ניגוד עניינים, אין בו כשלעצמו שחיתות בהכרח, אולם, ניגוד עניינים עלול להביא למשוא-פנים, להפרת אמונים ובשל כך לגרום להטיה ולהעדפת אינטרסים משיקולים זרים.

ניגוד עניינים בין העניין השלטוני לעניין הפרטי

הכלל האוסר על ניגוד עניינים מתייחס למצבים של ניגוד בין העניין השלטוני לעניין הפרטי, הן האישי והן הרכושי. מצב של ניגוד בין שני עניינים שלטוניים, או של חברות בשני גופים שלטוניים, אשר בפעילותן קיימת אפשרות ממשית של משוא-פנים.

המבחן למשוא פנים הוא אובייקטיבי, ותיבחן השאלה, האם קיימת אפשרות ממשית של משוא פנים לדעת האדם הסביר, ואין די בחשד מצד בעל-דין. יש לאזן בין האינטרס של מראית פני הצדק לבין האינטרס של ניהול דיון באופן תקין¹

ניגוד עניינים אופייני מתקיים כל אימת, שעולה ניגוד בין האינטרס הטמון בביצוע ראוי של התפקיד לבין שיקול זר ולא ענייני – בין אישי, בין רכושי ובין אחר. מי שנושא תפקיד ציבורי מחויב להתנהגות נקיה מכל רבב ומחשש לניגוד עניינים, וזאת למען הגנה על אינטרס הציבור.

האיסור על ניגוד עניינים הוא כלל מניעתי ולא תוצאתי, תכליתו להקדים רפואה למכה, שכן הצדק צריך להראות ולא רק להיעשות. כלל ניגוד העניינים הוא כלל צופה פני עתיד הבא למנוע את אשר יתרחש.

מטרת הכללים הקיימים לניגוד עניינים הינו, להביא לידי ביטוי את העיקרון, שתכליתו למנוע פיתוי מאדם ישר, בבחינת אל תביאנו לידי ניסיון.

בית-המשפט העליון קבע², שהאיסור על הימצאות במצב של ניגוד עניינים הוא כלל יסוד בשיטתנו המשפטית, והוא פועל יוצא של דיני האמון ושל כללי הצדק הטבעי.

בפסיקה נקבע לא אחת, כי האיסור להימצא במצב של ניגוד עניינים הוא עיקרון כללי המשתרע על כל תחומי המשפט. העיקרון בדבר האיסור על ניגוד עניינים אינו מותנה בדבר חקיקה, שכן מדובר בעיקרון אוניברסלי "המרחף" מעל כל דברי החקיקה הרלוונטיים ובהתאם לכללי הצדק הטבעי.

חובת הגילוי - מניעת ניגוד עניינים והפרת האמונים המוטלת על הבורר

חובת האמון, בהן מחויב הבורר, מוצאן בחובת הנאמנות הקבועה בסעיף 30 לחוק הבוררות. דרישות אמון אלה מחייבות את הבורר לדווח בהזדמנות הראשונה על ניגוד עניינים, או על עובדות המעלות חשש לניגוד עניינים והעלולות להשפיע על מהלך הבוררות או על תוצאתה. להלן יובאו מס' פסקי דין ובראשם ההלכה בעניין חובת הגילוי המוטלת על הבורר:

¹ ע"מ 43/01 דרוויש נ' נציב שירות המדינה, נה(3) 817 (8.3.2001).

² בג"ץ 531/79 סיעת הליכוד בעיריית פתח תקווה נ' מועצת עיריית פתח תקווה, לד(2) 566 (14.1.1980).

בעניין **רוזנבלום**³ קבע בית המשפט, כי עקב הפרתה של חובת הגילוי והפרתה של חובת הנאמנות של הבורר כלפי הצדדים, קם חשש ממשי למשוא פנים. נקבע כי על פסק הבורר להתבטל והבורר יועבר מתפקידו, חרף השלב המתקדם אליו הגיע הליך הבוררות המורכב⁴.

בעניין **אלרוב נדל"ן מלונאות בע"מ**⁵, נדונה בקשה לביטול פסק בורר. שם נודע למבקשת לאחר מתן הפסק, כי שותף במשרדו של הבורר העניק שירותים של רישום שעבודים על נכסי המשיבה לצד שלישי. בית המשפט העליון בפסק דינו של השופט רובינשטיין קבע, כי לא כל קשר רחוק מקים חשש ממשי למשוא פנים המצדיק את פסילת הבורר, במיוחד במדינה קטנה כמו ישראל בה יתכנו היכרויות רבות, בין אישיות ובין עסקיות.

בעניין **ארט-בי**⁶, נוסחו כללי אתיקה חדשים בתחום הבוררות, המחייבים מעתה ואילך כל בורר וכל מתדיין בחובת גילוי מלאה על מלוא קשריו לבעלי הדין ולענייני הסכסוך. אם בעבר הייתה חובה זו כללית ומוגבלת הרי שעתה היא ברורה, ואי קיומה עלול לגרור אף תביעה נגד הבורר. יתרה מכך, כללי האתיקה החדשים הרחיבו את היריעה, ומעתה חובת הגילוי חלה לא רק לעניין היכרויות קודמות הקיימות בין הבורר לבין הצדדים, אלא גם על כלל הקשרים הקיימים למי מהצדדים עם שותפיו של הבורר. לדוגמא: עמיתיו של הבורר למשרד עורכי הדין, ואף של העובדים בו. ואם אין די בכך, הרי שחובת הגילוי הנאות אף מגיעה לכדי בדיקת קשרים אלה, של הבורר, עם חברות שלובות דוגמת חברות-בנות של מי מהצדדים להליך הבוררות.

לדעתי **כל המגלה הרי זה משובח**. אולם, אף אם הופרה חובת הגילוי, אין לומר כי הבורר ייפסל אך בשל כך, לא כל שכן בתום ההליך. פסילתו של בורר וביטול פסק בוררות ייעשו במקרים נדירים, אשר מהם עולה, כי מראית פני הצדק נפגעת באופן מוחשי ואובייקטיבי.

לסיכום: דעתי היא, כי קיים קושי שבורר ימשיך לכהן בתפקידו בזמן שיש לו, לשותפיו, או לעובדיו, קשר עם אחד הצדדים לבוררות. אם אכן קיים קשר שכזה, הרי שעל הבורר לעדכן בכתב, בהזדמנות הראשונה, את הצדדים להליך בדבר קיומו של קשר זה, והמשך ההליך מותנה בהסכמתם הברורה של הצדדים, אשר מודעים לכלל המידע הפרוש לפניהם.

³ הפ"ב (מהוזי י-ם) 65618-03-15 רוזנבלום נ' פלס (20.4.2016).

⁴ שם.

⁵ רע"א 7088/11 אלרוב נדל"ן מלונאות בע"מ נ' Hilton International Co. (13.12.2011).

⁶ רע"א 296/08 ארט-בי חברה בערבות מוגבלת (בפירוק) נ' עזבון המנוח ג'ק ליברמן ז"ל (5.12.2010).